

ODAKLE NAM RIJEČI?

TIJMEN PRONK

Gdi su pinezi sada мнози, koji bihu tvoji bozi?

(hrvatski novac u srednjemu vijeku)

U srednjovjekovnim hrvatskim tekstovima *penezi* (također *pjenezi* i *pinezi*) nisu bili samo novac općenito, nego se odnose i na posebnu novčanu jedinicu. *Penez* je izvorni naziv kovanice koji su Slaveni u srednjemu vijeku posudili iz nekoga germanskog jezika. Praslavenski **pēnēdzь*, iz čega je hrvatski *penez*, odraz je germanskoga **penningaz*. Germanska riječ sačuvana je u njemačkome *Pfennig* (što je postalo od **penningaz*), stoti dio njemačke marke, a preko njemačkoga posuđen je i naziv za stoti dio bosanskohercegovačke valute – *fening*.

Na *Povaljskoj listini* iz 1250. godine četiri puta nalazimo riječ *clez*. *Clez* je bio novčana jedinica u vrijednosti četiriju posuda pšenice za koju je Bračanin 13. stoljeća mogao kupiti npr. komad zemlje. Ista je riječ potvrđena i u nekim drugim starim slavenskim jezicima, npr. staroslavenski *skъlędzь* i staroruski *stljaz*. Zadnji dio riječi *clez* podsjeća nas na *peneze*, a to nije slučajno jer je i ta riječ posuđena iz nekoga germanskog jezika u srednjemu vijeku. U srednjovjekovnim germanskim kraljevstvima Franaka, Gota, Vandala, Langobarda i Burgunda služilo se zlatnim kovanicama koje su zvali **skillingaz*, a starohrvatska riječ *clez* pravilno se razvila iz te germanske riječi. Od germanskoga **skillingaz* postao je njemački *Schilling*, što je do 2002. godine bilo službeno sredstvo plaćanja u Austriji.

Riječ **skillingaz* bila je germanski naziv za bizantski *solidus*, zlatnu kovanicu koju je početkom 4. stoljeća uveo bizantski car Konstantin Veliki (273. – 337.). Bizantski *solidus*, koji su Hrvati zvali *solid*, upotrebljavao se u hrvatskim zemljama dok hrvatski hercezi u 12. stoljeću nisu počeli kovati svoj novac. Tomu su novcu dali druge nazive. Od tih naziva danas je najpoznatiji naziv *kuna*. Prvi je hrvatski novac, međutim, bio *denar*. Herceg Andrija (1192. – 1211.) kovao je srebrne *denare* po uzoru na tzv. *frizatiike*, denare kovane u gradu Friesachu u Koruškoj. Riječ *denar* posuđena je iz lat. *dēnārius*, što je bila novčana jedinica. Latinska je riječ izvedena od *dēni* 'po deset', a to je izvedeno od *decem* 'deset'. Srebrna kovanica koja je prva nazvana *dēnārius* imala je vrijednost deset bakrenih kovanica koje su u Rimu zvali *ās*. I u Bizantu su imali *denare*, a preko bizantskog *δηνάριον* (*dēnārion*) ušla je u hrvatski riječ *dinar*. Dubrovnik je od 14. stoljeća imao svoje srebrne *dubrovačke dinare*. Za novac općenito Dubrovčani su imali riječ *dnar*, što je također posuđeno iz latinskoga *dēnārius*, ali preko romanskih jezika.

Dubrovačka je Republika u 14. stoljeću imala i bakreni novac, koji se zvao *minca*. 30 minci vrijedilo je jedan denar. *Minca* je posuđenica iz njemačkoga *Münze* 'kovanica', a to je posuđeno iz latinskoga *monēta*. Mjesto u Rimu na kojemu se kovao novac bilo je u blizini hrama boginje *Iūnō Monēta*. Zbog toga su Rimljani kovanice zvali *monete*, a danas ih tako zovemo i mi.